

■ نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی درباره چشم‌انداز فرصت‌های شغلی این رشته

یزدان منصوریان | امید علی پور | رقیه قربانی بوساری

چکیده

هدف: هدف از تحقیق حاضر شناسایی عوامل و مؤلفه‌های مؤثر بر چگونگی نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی درباره فرصت‌های شغلی این رشته است.

روش/ رویکرد پژوهش: روش پژوهش حاضر مطالعه آمیخته (ترکیبی) است که در بخش کمی آن از پرسشنامه و در بخش کیفی از مصاحبه استفاده شده است. گروه مورد مطالعه، دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۳۸۸ - ۱۳۹۰ است که در دانشگاه‌های دولتی و آزاد یا مشغول به تحصیل بوده‌اند یا به‌تازگی فارغ‌التحصیل شده‌اند. از ۱۲۰ نفر عضو این گروه ۶۲ نفر به پرسشنامه الکترونیکی پاسخ گفته‌اند و ۱۵ نفر نیز در مصاحبه تلفنی شرکت کرده‌اند. داده‌های گردآوری شده در بخش کمی از طریق پرسشنامه محقق‌ساخته گردآوری و براساس آمار توصیفی تحلیل شده است. پس از آن در بخش کیفی داده‌های مورد نیاز از طریق مصاحبه گردآوری و رویکرد کیفی تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها: نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که از میان عوامل مؤثر بر موفقیت در یافتن شغل مناسب، گروه مورد مطالعه در این تحقیق بیشترین امتیاز را به ترتیب به پیشینه آموزشی، مهارت‌های رایانه‌ای، پیشینه پژوهشی، برخورداری از مهارت زبان انگلیسی، و برخورداری از مهارت‌های ارتباطی نسبت می‌دهند. پس از این عوامل، موضوع پایان‌نامه و شهرت استادان راهنما و مشاور از نظر آنان مهم تلقی می‌شود. نتایج تحلیل مصاحبه‌ها نیز نشان می‌دهد که آنان علاوه بر عوامل مذکور به متغیرهای دیگری همچون علایق فردی، توان تخصصی، موقعیت جغرافیایی محل استخدام، پیگیری اخبار بازار کار، اعتبار دانشگاه محل تحصیل، کارورزی و مهارت‌های عملی، و سرانجام توان برقراری ارتباط با متخصصان حوزه‌های دیگر نیز اشاره کرده‌اند. از نظر جامعه مورد مطالعه، مهم‌ترین موانع بازدارنده در فرآیند استخدام عبارتند از: فقدان شایسته‌سالاری، نبود مقبولیت اجتماعی، جذب نیروهای غیرمتخصص، نبود شفافیت در فرآیند استخدام، مصاحبه غیرتخصصی در آزمون استخدامی و نبود هماهنگی میان پذیرش دانشجو و ظرفیت بازار کار. نتیجه‌گیری: دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته از یک سو امیدوارند براساس امتیازهایی که در خلال تحصیل در مقطع دکتری کسب کرده‌اند فرصت‌های شغلی بهتری به‌دست آورند، و از سوی دیگر نیز نگرانند موانع کوچک و بزرگی که در این راه وجود دارد، آنان را از رسیدن به جایگاهی که سزاوار آنند بازدارد.

کلیدواژه‌ها

فرصت‌های شغلی کتابداران، بازار کار، دانشجویان دکتری

نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی درباره چشم‌انداز فرصت‌های شغلی این رشته

یزدان منصوریان^۱ | امید علی پور^۲ | رقیه قربانی بوساری^۳

دریافت: ۱۳۹۱/۲/۹ پذیرش: ۱۳۹۱/۵/۱۱

مقدمه

یکی از انگیزه‌های دانشجویان از ادامه تحصیل در مقاطع تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکتری)، امید به یافتن فرصت‌های شغلی بهتر است. زیرا آنان به تجربه دریافته‌اند که معمولاً دانش‌آموختگان این مقاطع از امتیاز بیشتری برای جذب در بازار کار و دسترسی به فرصت‌های شغلی بهتر برخوردارند. بنابراین، هر روز بر تعداد داوطلبان دوره‌های تحصیلات تکمیلی افزوده می‌شود. بسیاری از داوطلبان ورود به این مقاطع در هنگام آزمون ورودی این دوره‌ها شاغلند و با امید ارتقاء شغلی خود به این عرصه رقابت وارد می‌شوند. بسیاری از آنان حاضرند رنج دوری از خانه و خانواده و گاه دشواری‌های تداخل میان وظایف شغلی و تحصیلی را بر خود هموار سازند تا زمینه‌ای برای موقعیت‌های شغلی بهتر داشته باشند. به سخنی دیگر، تحصیل در این مقاطع نوعی سرمایه‌گذاری برای یافتن آینده بهتر است. بنابراین، اغلب دانشجویان و دانش‌آموختگان این مقاطع انتظار دارند پس از فراغت از تحصیل نتیجه این سرمایه‌گذاری را به دست آورند.

از سویی دیگر به دلیل نابرابری ظرفیت‌های بازار کار با تعداد متقاضیان استخدام در بسیاری از رشته‌های دانشگاهی گاه برخلاف انتظار دانش‌آموختگان این مقاطع، محدودیت‌هایی در این زمینه برایشان ایجاد می‌شود. بدیهی است که این گروه از دانش‌آموختگان جویای کار که از دانش و مهارتی بیش از گذشته برخوردارند و در طول سال‌های تحصیل در مقاطع تحصیلات

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی
mansourian@tmu.ac.ir
۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان (نویسنده مسئول)
alipouromid@gmail.com
۳. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن
rghorbani.b@gmail.com

تکمیلی برای رسیدن به جایگاه شغلی بهتر امیدوار بوده‌اند، از مواجهه با چنین شرایطی ممکن است به نوعی دلسردی و ناامیدی دچار شوند و به شکل‌های مختلف نارضایتی خود را از آنچه رخ داده نشان دهند. در بسیاری از موارد نیز ممکن است پس از مدتی فرصت‌های تازه ایجاد شود و آنان در یافتن مشاغل بهتر موفق شوند.

اما در مجموع، دغدغه یافتن فرصت‌های شغلی تازه در خلال تحصیل و پس از آن همراه دانشجویان است که باید مورد توجه متولیان آموزش عالی قرار گیرد. بر این اساس، مقاله حاضر تلاش می‌کند در مطالعه‌ای موردی نگرش‌ها و دیدگاه‌های دانشجویان و دانش‌آموختگان سال‌های اخیر در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی را بررسی کند تا در این رهگذر اطلاع جدیدی از آنچه آنان در این زمینه می‌اندیشند در اختیار متولیان آموزش عالی و سایر خوانندگان این مقاله قرار گیرد. امید است یافته‌های این تحقیق بتواند نقطه آغازی بر مطالعات مشابه در سایر رشته‌های دانشگاهی باشد. به‌ویژه آنکه مقایسه دیدگاه‌های دانشجویان در رشته‌های مختلف می‌تواند برای تصمیم‌گیران امور آموزشی راهگشا باشد. بر این اساس، مقاله حاضر کوششی است در راستای کشف مهم‌ترین عوامل مؤثر در این زمینه. دیدگاه و نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان هر رشته نسبت به جایگاه اجتماعی آن رشته و توان جذبی که در بازار کار دارد، می‌تواند بسیار متفاوت باشد.

مرور پیشینه پژوهش نیز نشان می‌دهد که این موضوع در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی و سایر رشته‌ها مورد توجه محققان پیشین نیز بوده است. مثلاً، اخترپور (۱۳۷۴) در پژوهش خود به بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی مستقر در تهران از سال ۱۳۶۸ - ۱۳۷۲ پرداخته است. یافته‌های پژوهش ایشان نشان می‌دهد که ۷۴/۳ درصد از دانش‌آموختگان، جذب بازار کار کتابداری و ۲۵/۷ درصد آنان جذب بازار کار غیرکتابداری شده‌اند. علاوه بر این، ۲۰/۳ درصد دانش‌آموختگان دارای شغل دوم (پاره‌وقت) بوده‌اند که فعالیت پاره‌وقت ۱۰/۹ درصد در رشته کتابداری و در ارتباط با رشته تحصیلی دوره کارشناسی آنها، و کار پاره‌وقت ۴۱/۸ درصد در فعالیت‌های مدیریتی بوده است.

کربلایی آقا کامران (۱۳۸۷) به بررسی اشتغال دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی کتابداری دانشگاه الزهراء (س) در سال‌های ۱۳۷۶ - ۱۳۸۰ پرداخت. یافته‌های پژوهش ایشان نشان می‌دهد ۸۵/۸ درصد دانش‌آموختگان شاغل هستند که ۹۱/۲ درصد آنها در مشاغل مرتبط با رشته کتابداری فعالیت می‌کنند. ۵۴/۲ درصد دانش‌آموختگان، با فاصله زمانی کمتر از یک سال پس از فراغت از تحصیل جذب بازار کار شده‌اند. معرفی دوستان و آشنایان با ۲۷/۷ درصد، متداول‌ترین شیوه کاریابی است. ۳۳/۷ درصد دانش‌آموختگان در کتابخانه‌های

تخصصی مشغول به کار هستند و ۵۵/۶ درصد شاغلان در کتابخانه‌ها، همه مسئولیت بخش‌های مختلف آن کتابخانه را برعهده دارند.

در مطالعه‌ای دیگر بختیار نصرآبادی و نوروزی (۱۳۸۴) در پژوهش خود به بررسی وضعیت شغلی، آموزشی دانش‌آموختگان دانشگاهی در یک دوره ده ساله (۱۳۶۵-۱۳۷۵) پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که بین وضعیت شغلی و متغیرهایی چون جنسیت، تأهل و وضعیت اقتصادی و اجتماعی رابطه وجود دارد و کارایی در حد بالایی به انگیزه‌های شغلی و در حد پایین به معدل و تا حدودی به رشته دانشگاهی مربوط است. در همان سال، رنجبر و همکاران (۱۳۸۴) به بررسی وضعیت تحصیلی دانش‌آموختگان دانشگاه علوم پزشکی مازندران طی سال‌های ۱۳۶۷ - ۱۳۸۲ پرداختند. یافته‌های آنان نشان داد معدل دانشجویان با جنسیت، تأهل و نوع سهمیه قبولی و رشته تحصیلی ارتباط معنی‌داری داشته و معدل دانشجویان با نوع اقامت، بومی بودن و غیر بومی بودن، شروع ترم (مهر یا بهمن) و با سال تحصیلی ارتباط معنی‌داری نداشته است.

تحقیقات مشابه‌ای نیز در سایر رشته‌ها انجام شده است که از آن جمله می‌توان به پژوهش دهقانی و همکاران (۱۳۸۶) اشاره کرد. آنان به بررسی وضعیت شغلی دانش‌آموختگان رشته پزشکی سال‌های ۱۳۸۰ - ۱۳۸۶ دانشگاه علوم پزشکی کرمان پرداختند. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که حداقل بعد از سه سال از اتمام تحصیل، حدود ۶۲ درصد از دانش‌آموختگان در محیط پزشکی مشغول به کار شده‌اند که عمدتاً اشتغال در درمانگاه‌ها و یا در دوره طرح و سربازی، مطب شخصی و تخصص‌های بالینی بود. از مجموع کلیه دانش‌آموختگان، ۴۰ نفر (۷/۶ درصد) هیچ نوع اشتغالی نداشتند و تقریباً همین تعداد نیز به مشاغل غیرپزشکی مشغول بودند. در مثالی دیگر، همتی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهش خود به بررسی وضعیت شغلی و موفقیت شغلی دانش‌آموختگان مراکز آموزش کشاورزی استان آذربایجان شرقی پرداختند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که نزدیک به نیمی از افراد مورد مطالعه (۴۹/۲ درصد) شاغل، ۳۶/۲ درصد از افراد مورد مطالعه بیکار، ۱۲/۳ درصد مشغول ادامه تحصیل در مقطع کاردانی و کارشناسی و ۳/۸ درصد مشغول خدمت نظام وظیفه بوده‌اند. تحلیل همبستگی نشان داد بین میزان رضایت از دروس اصلی و اختصاصی کشاورزی با موفقیت شغلی، همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

ده‌یوری و همکاران (۱۳۸۷) به بررسی اشتغال دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی رشته‌های کشاورزی دانشگاه تهران پرداخته‌اند. آنان به این نتیجه رسیدند که درصد اشتغال دانش‌آموختگان ۵۷/۴ درصد است. همچنین بین وضعیت اشتغال، سن و اثربخشی برنامه‌های درسی رابطه معنی‌داری وجود دارد و وضعیت تأهل و مقطع تحصیلی آنها بر روی آن

تأثیرگذار است؛ و بین نوع اشتغال و سن، رابطه معنی داری وجود دارد. جنسیت، وضعیت تأهل، نحوه استخدامی و مقطع تحصیلی بر روی آن تأثیر دارد.

در پژوهش‌های خارج از ایران نیز رایدن^۴ و دیگران (۲۰۰۸) به بررسی اشتغال پرستاران فارغ‌التحصیل کارشناسی پرداختند. تحلیل نتایج بر مبنای سال فراغت از تحصیل پرستاران (۲۰۰۱ تا ۲۰۰۳)، جنسیت، گروه سنی و دانشگاه محل تحصیل انجام شد. اکثر جامعه پژوهش در هر سه سال زنان و از گروه سنی ۲۶ تا ۳۵ سال بودند. همچنین، نتایج حاکی از آن بود که ۸۹/۸ درصد از پرستاران در طی ۳ سال اول پس از فارغ‌التحصیلی جذب بازار کار شدند. به‌طور کلی ۷۳ درصد دانش‌آموختگان در پست‌های مختلف مؤسساتی که مرتبط با رشته تحصیلی آنهاست، مشغول به کار شدند. اکثر آنها نیز اظهار داشتند که آموزش دوره پرستاری پس از اتمام تحصیل در اشتغال آنها نقش مهمی داشته است.

سیرتارو^۵ و همکاران (۲۰۰۸) به بررسی وضعیت اشتغال رزیدنت‌های جراحی عمومی طی سال‌های ۱۹۸۶ - ۲۰۰۶ پرداختند. اکثر پاسخ‌گویان، مرد (۹۴ درصد) و در بخش‌های خصوصی و به‌صورت گروهی مشغول به کار بودند. به‌طور کلی، با اینکه پزشکان جراحی عمومی، رزیدنت‌های این حوزه را مورد آموزش قرار داده بودند، اما به‌نظر می‌رسد از آموزش کافی برای بهره‌برداری از اطلاعات ارائه شده توسط آنها برخوردار نبودند. ۲۹ درصد پاسخ‌گویان حداقل یک بار شغل خود را به دلایل مختلفی چون مسائل مالی، نبود نیروی انسانی کافی در محل کار و همچنین فشار کاری بیش از حد تغییر داده‌اند.

لی و ژانگ^۶ (۲۰۱۰) طی پژوهشی به بررسی عوامل تأثیرگذار بر فرصت‌های شغلی دانشجویان چینی پرداختند. پژوهش پیمایشی بوده و پرسشنامه‌های توزیع شده توسط دانش‌آموختگان آن دوره از دو دانشکده (۳۵۵۸ نفر) تکمیل و مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج مشخص کرد که میزان موفقیت جذب کار دانش‌آموختگان زن هر دو دانشکده به مراتب بالاتر از دانش‌آموختگان مرد بوده است. به‌طور کلی نتایج نشان داد که رتبه دانشگاه در وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان خود تأثیر بسیاری داشته است.

در مجموع مرور پیشینه پژوهش در این زمینه حاکی از آن است که در مطالعات قبلی معمولاً رابطه یک یا چند متغیر مورد بررسی قرار گرفته است. مثلاً ارتباط میان متغیرهایی نظیر جنسیت، میزان علاقه‌مندی به دروس تخصصی، یا شهرت دانشگاه با میزان موفقیت دانش‌آموختگان در یافتن شغل مناسب مورد توجه محققان بوده است. اما در تحقیق حاضر تلاش شده است به نگرش دانشجویان به عوامل مؤثر بر موفقیت در یافتن کار مناسب توجه شود. ضمن آنکه تقریباً در تمام مطالعات قبلی رویکرد محققان این حوزه به موضوع مورد بررسی کمی بوده است، درحالی‌که تحقیق حاضر از رویکرد ترکیبی برخوردار است. در نتیجه

4. Rydon
5. Cyr-Taro
6. Li & Zhang

بیش از آنکه در صدد یافتن رابطه میان متغیرهای تأثیرگذار بر این موضوع باشد، سعی شده به شناسایی این عوامل توجه شود. با توجه به آنچه در مقدمه گفته شد و نظر به پیشینه پژوهش، پرسش‌های اصلی پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی چشم‌انداز شغلی این رشته را چگونه می‌بینند؟
۲. از نظر دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی مهم‌ترین عوامل مؤثر در یافتن فرصت‌های شغلی مناسب در این رشته کدامند؟
۳. در صورت امکان ادامه تحصیل دوباره، چه سهمی از دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری، دوباره این رشته را انتخاب می‌کردند؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر آمیخته یا ترکیبی^۷ است. ابزار گردآوری داده‌ها در مرحله کمی پرسشنامه و در مرحله کیفی مصاحبه بوده است. در مرحله نخست، پرسشنامه محقق ساخته با استفاده از پست الکترونیکی برای کلیه افراد جامعه مورد مطالعه ارسال شد.

گروه مورد مطالعه، دانشجویان شاغل به تحصیل در مقطع دکتری رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی (دانشگاه تهران، شهید چمران اهواز، فردوسی مشهد و شیراز)، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات تهران)، و دانش‌آموختگان این دانشگاه‌ها در سال‌های ۱۳۸۸ تا پایان مهر ۱۳۹۰ را دربرمی‌گیرد. در کل برای ۱۲۰ نفر پرسشنامه ارسال شد که در نهایت از این تعداد، ۶۲ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند (۵۱/۶۶ درصد) که از این تعداد نیز ۲۱ نفر تمایل خود را برای شرکت در مصاحبه تلفنی اعلام کردند که در نهایت با ۱۵ نفر مصاحبه تلفنی انجام شد و سپس داده‌های گردآوری شده در فرآیند مصاحبه با رویکرد کیفی تحلیل شد. نمونه مورد مطالعه در این تحقیق از نوع نمونه هدفمند خودساخته است که در آن تمام افراد واجد شرایط در گروه مورد مطالعه (که تمایل خود را برای شرکت در مصاحبه اعلام کردند) نمونه نهایی را ساختند. دلیل استفاده از تلفن نیز سهولت دسترسی به آنان بوده چون در شهرهای دور و نزدیک زندگی می‌کردند و امکان مصاحبه حضوری نبوده است.

یافته‌ها

بر اساس نتایج حاصل از گردآوری و تحلیل داده‌ها مشخص شد که از تعداد کل پاسخ‌گویان (۶۲ نفر) ۴۷ نفر آنها دانشجوی (۷۶ درصد) و ۱۵ نفر فارغ‌التحصیل مقطع دکتری (۲۴/۱۹) بودند. اکثر پاسخ‌گویان به تعداد برابر از دو گروه سنی ۲۶-۳۰ و ۳۶-۴۰ (۱۶ نفر) بودند.

7. Mixed method approach

گروه سنی ۳۱-۳۵، ۴۱-۴۵ و ۴۶-۵۰ سال نیز به ترتیب با ۱۳، ۷ و ۲ پاسخ‌گو در رده‌های بعدی قرار گرفتند. حدود نیمی از پاسخ‌گویان از دانشگاه آزاد اسلامی (۴۸/۳۸ درصد) و سایر پاسخ‌گویان نیز به ترتیب از دانشگاه شهید چمران اهواز و فردوسی مشهد با تعداد برابر با ۱۱ نفر و از دانشگاه تهران با ۱۰ نفر پاسخ‌گو در این پژوهش شرکت داشتند. ۳۰ نفر (۴۸/۳۸ درصد) از پاسخ‌گویان عضو هیئت علمی، ۱۹ نفر (۳۰/۶۴ درصد) کارمند بخش‌های دولتی و خصوصی، ۵ نفر آنان حق‌التدریس، ۵ نفر دیگر جویای کار (هر کدام ۸/۰۶ درصد) و ۳ نفر (۴/۸۳ درصد) نیز بورسیه دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی بودند.

براساس مرور پیشینه و تجربه محققان، در مجموع دوازده متغیر تأثیرگذار در این زمینه شناسایی شد که در پرسشنامه مطرح شد. این متغیرها عبارتند از: جنسیت، سن، توصیه و سفارش در استخدام، سطح دانش زبانی، نام دانشگاه محل تحصیل، مهارت‌های رایانه‌ای، نام اساتید راهنما و مشاور، عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد و دکتری، تحصیل در دانشگاه‌های داخل و خارج از کشور، پیشینه پژوهشی، پیشینه آموزشی، و مهارت‌های ارتباطی در قالب طیف لیکرت ۱ تا ۷ مورد بحث و تحلیل قرار گرفت که خلاصه نتایج آن در جدول ۱ آمده است.

عوامل تأثیرگذار	میانگین سطح ارزیابی	عوامل تأثیرگذار	میانگین سطح ارزیابی
وضعیت جذب هیئت علمی	۴/۰۳	اعتبار دانشگاه محل تحصیل	۴/۵۶
وضعیت جذب غیر هیئت علمی	۳/۸۳	مهارت‌های رایانه‌ای متقاضی	۳/۶۹
جنسیت متقاضی استخدام	۳/۰۱	مهارت‌های ارتباطی متقاضی	۴/۱۸
سن متقاضی استخدام	۳/۷۴	پیشینه پژوهشی متقاضی	۴/۹۶
توصیه دیگران برای استخدام	۵/۵۸	پیشینه آموزشی متقاضی	۴/۵۳
موضوع پایان‌نامه ارشد و دکتری	۳/۰۶	شهرت استادان راهنما و مشاور	۳/۶۷

جدول ۱

عوامل تأثیرگذار بر وضعیت استخدامی دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی

علاوه بر این، در شکل دیگری از ارائه یافته‌ها که در جدول ۲ آمده است، پاسخ‌گویان تا حد زیادی نگرش مثبتی نسبت به تأثیر عوامل پیشینه پژوهشی (۹۳/۵۴ درصد) و پیشینه آموزشی (۹۵/۱۶ درصد) داشتند. براین اساس، آنان معتقدند که داشتن کارنامه پژوهشی و آموزشی موفق نقش عمده‌ای در موفقیت در یافتن شغل مناسب دارد. شاید یکی از دلایل علاقه‌مندی دانشجویان در این مقطع برای انتشار مقاله در مجله‌های علمی-پژوهشی تلاش آنان برای تقویت پیشینه پژوهشی خود است تا پس از فراغت از تحصیل امتیاز لازم را برای استخدام برایشان فراهم آورد. برخورداری از مهارت‌های قوی ارتباطی (۸۵/۴۸ درصد)، موضوع پایان‌نامه (۷۲/۵۸ درصد)، داشتن مهارت‌های رایانه‌ای (۹۵/۱۶) و مهارت زبان انگلیسی (۹۰/۳۲ درصد) متغیرهای دیگری بودند که بر وضعیت استخدامی آنان تأثیر داشتند. در رابطه با عواملی چون تحصیل در دانشگاه‌های داخلی و خارجی (۶۶/۱۲ درصد)، شهرت استادان راهنما و مشاور (۵۸/۰۶ درصد)، اعتبار دانشگاه محل تحصیل (۵۴/۸۳ درصد)، توصیه و سفارش (۴۹/۰۳ درصد)، سن (۴۸/۳۸ درصد) و جنسیت (۸۲/۲۵ درصد) پاسخ‌گویان نگرشی منفی نسبت به تأثیر هر یک از آنها بر وضعیت استخدامی این جامعه داشتند. در ادامه، علل نگرش مثبت و یا منفی آنها نسبت به وضعیت جذب استخدام گروه مورد مطالعه در این پژوهش، به تفکیک در جدول ۲ مشخص شده است.

متغیر مؤثر	نقش مثبت	نقش منفی	بدون پاسخ
جنسیت متقاضی	۶ (۹/۶۷ درصد)	۵۲ (۸۲/۲۵ درصد)	۲ (۳/۲۲ درصد)
سن متقاضی	۲۶ (۴۱/۹۳ درصد)	۳۰ (۴۸/۲۸ درصد)	۶ (۹/۶۷ درصد)
توصیه دیگران برای جذب	۱۳ (۲۰/۹۶ درصد)	۴۹ (۴۹/۰۳ درصد)	-----
سطح مهارت زبان انگلیسی	۵۶ (۹۰/۳۲ درصد)	۶ (۹/۶۷ درصد)	-----
مهارت‌های رایانه‌ای متقاضی	۵۹ (۹۵/۱۶ درصد)	۳ (۴/۸۳ درصد)	-----
اعتبار دانشگاه محل تحصیل	۲۸ (۴۵/۱۶ درصد)	۳۴ (۵۴/۸۳ درصد)	-----
موضوع پایان‌نامه ارشد و دکتری	۴۵ (۷۲/۵۸ درصد)	۱۷ (۲۷/۴۱ درصد)	-----
اساتید راهنما و مشاور	۲۵ (۴۰/۳۲ درصد)	۳۶ (۵۸/۰۶ درصد)	۱ (۱/۶۱ درصد)
تحصیل در دانشگاه‌های خارجی	۲۰ (۳۲/۲۵ درصد)	۴۱ (۶۶/۱۲ درصد)	۱ (۱/۶۱ درصد)
پیشینه پژوهشی متقاضی	۵۸ (۹۳/۵۴ درصد)	۴ (۶/۴۵ درصد)	-----
پیشینه آموزشی متقاضی	۵۹ (۹۵/۱۶ درصد)	۳ (۴/۸۳ درصد)	-----
برخورداری از مهارت‌های ارتباطی	۵۳ (۸۵/۴۸ درصد)	۶ (۹/۶۷ درصد)	۳ (۴/۸۳ درصد)

جدول ۲

نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان
دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به
عوامل تأثیرگذار در استخدام

لازم به ذکر است بیش از نیمی از پاسخ‌گویان محدوده سنی ۳۱ تا ۳۵ سال را برای استخدام مناسب می‌دانند (۵۴/۸۳ درصد). همچنین پاسخ‌گویان به ترتیب زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، ترکی، عربی و آلمانی را بیش از سایر زبان‌ها بر وضعیت جذب خود مؤثر می‌دانند. علاوه بر آن، اکثر پاسخ‌گویان معتقدند که توصیه و سفارش نباید بر وضعیت جذب جامعه این پژوهش تأثیر داشته باشد (۷۹/۰۳ درصد). در رابطه با سطح دانش زبانی، پاسخ‌گویان معتقد بودند که دانش زبانی تا حدی که بتواند نیاز شخصی و حرفه‌ای دانشجویان و دانش‌آموختگان را برطرف سازد (۶۷/۷۳) می‌تواند تأثیرگذار باشد؛ اما داشتن یکی از مدارک بین‌المللی زبان نظیر تافل^۹ و آیلتس^{۱۰} (۳۲/۲۷) نیز از دیگر عوامل تأثیرگذار بر وضعیت استخدامی می‌تواند باشد.

به غیر از عوامل مذکور در پرسشنامه، پاسخ‌گویان به نقش و اهمیت بسیاری از عوامل تأثیرگذار بر وضعیت جذب دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دکتری کتابداری اشاره کردند که بارزترین آنها عبارتند از: برخورداری از سلامت جسمی و روانی، سابقه کار اجرایی در کتابخانه و مراکز اطلاعاتی، داشتن مهارت کافی در انجام فعالیت‌های سازمانی، انگیزه فردی، تعهد و وجدان کاری، جذب نیرو در صورت نیاز سازمان‌ها به نیروی جدید، خلاقیت و توانایی حل مسئله، تلاش در جهت خودسکوفایی، نگرش جامعه نسبت به رشته کتابداری، شخصیت فرد جویای کار، به روز بودن دانش شخصی فرد، تعهد به حکومت اسلامی، مرتبط بودن مقاطع تحصیلی فرد، نوع پوشش و آراستگی فرد، توانایی انتقال تأثیرگذار مطالب به کاربر، اعتماد به نفس، تجربه کاری، حضور مؤثر در مجامع علمی.

در پاسخ به این پرسش که در صورت امکان ادامه تحصیل دوباره، چه سهمی از دانشجویان و دانش‌آموختگان، دوباره این رشته را انتخاب می‌کردند و رشته‌های جایگزین از نظر آنان کدام است؟ براساس نتایج این پژوهش، ۵۰ نفر از پاسخ‌گویان (۸۰/۶۴ درصد) اعلام کرده‌اند که در صورت امکان ادامه تحصیل دوباره این رشته را انتخاب می‌کنند و فقط ۱۱ نفر آنان (۱۷/۷۴ درصد) اظهار داشتند که این رشته را انتخاب نمی‌کردند. ۱ نفر از پاسخ‌گویان نیز (۱/۶۱ درصد) به این پرسش پاسخ نداد.

رشته‌های جایگزین از نظر پاسخ‌گویان به ترتیب عبارتند از: فناوری اطلاعات (۷ مورد)، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی (هر کدام ۴ مورد)، زبان انگلیسی، تاریخ، علوم ارتباطات و مدیریت (هر کدام ۳ مورد) و زبان و ادبیات فارسی، دامپزشکی، ادبیات کودک، فلسفه، رشته‌های علوم پزشکی، اقتصاد، هنر، سیاست‌گذاری علم و فناوری، مدیریت فناوری اطلاعات، علوم تربیتی، حقوق، رشته‌های فنی و مهندسی و تربیت بدنی (هر کدام ۱ مورد) است.

پس از بخش کمی پژوهش، برای انجام بخش کیفی از مصاحبه تلفنی استفاده شد و همان‌طور که پیشتر اشاره شد با ۱۵ نفر از پاسخ‌گویان مصاحبه انجام شد. نتایج این مصاحبه‌ها

در جدول ۵ دیده می‌شود. مصاحبه‌شوندگان به ۱۰ عامل اصلی مؤثر بر فرآیند کاریابی اشاره کرده‌اند که عبارتند از: آگاهی از دانش تخصصی، کارنامه پژوهشی، تعامل با سازمان‌ها و افراد مرتبط، پیگیری اخبار بازار کار، موقعیت جغرافیایی استخدام، کارورزی و مهارت‌های عملی، اعتبار دانشگاه محل تحصیل، مهارت‌های ارتباطی، توان برقراری ارتباط با متخصصان حوزه‌های دیگر و مهارت در زبان انگلیسی. به سنجی دیگر مصاحبه‌شوندگان بر این باورند که چنانچه فردی از امتیازهایی نظیر کارنامه پژوهشی پر بار و مهارت‌هایی نظیر مهارت‌های ارتباطی و زبان انگلیسی برخوردار باشد و از دانشگاه‌های معتبر نیز فارغ‌التحصیل شده باشد، امتیاز بیشتری برای استخدام خواهد داشت.

مقوله‌انگزار	نمونه نظرات مطرح شده
علائق فردی متقاضی	بستگی به علایق فردی دارد. ممکن است فردی کار اجرایی دوست داشته باشد و یا تمایل داشته باشد در مراکز آموزشی تدریس کند.
میزان دانش تخصصی	دانشجو و یا فارغ‌التحصیل دکتری باید با دانش روز حوزه و آنچه در این حوزه اتفاق می‌افتد آشنای کافی داشته باشد و همین باعث می‌شود تا آگاهی وی افزایش پیدا کند و بتواند نسبت به شغل‌های مختلف مهارت‌های مختلف را کسب کند.
کارنامه پژوهشی	داشتن رزومه عالی و ارائه آن به مراکزی که تمایل دارید در آنها جذب کار شوید.
تعامل با سازمان‌ها و افراد مرتبط	فعالیت در انجمن‌ها و گروه‌ها باعث می‌شود تا فرد بیشتر با دیگران در تعامل باشد و هر چه تعامل بیشتر باشد، پیدا کردن شغل برای فرد راحت‌تر است.
پیگیری اخبار بازار کار	پیگیری جریان کار از طریق رسانه‌های مختلف مانند وبلاگ‌ها، گروه بحث و فروم‌ها، پایگاه لینزنا و غیره می‌تواند به دانشجویان و دانش‌آموختگان در انتخاب شغل کمک کند.
موقعیت جغرافیایی استخدام	بسیاری از شهرها دانش‌آموختگان آن کمتر است و امکان استخدام برای آنها وجود دارد، اما در بسیاری از شهرها فارغ‌التحصیل این رشته زیاد است و استخدام سخت می‌شود.
مهارت‌های عملی	دوره‌های کارورزی یکی از بهترین فرصت‌های هر کتابداری برای اشتغال در کتابخانه‌هاست. انتخاب کتابخانه خوب و فعالیت در آن به‌عنوان کتابدار می‌تواند به جذب وی در آن سازمان بیانجامد.
اعتبار دانشگاه محل تحصیل	دانش‌آموختگان دانشگاه‌های دولتی خیلی راحت‌تر از دانش‌آموختگان دانشگاه‌های آزاد می‌توانند جذب کار شوند.
مهارت‌های ارتباطی	روابط عمومی بالا خصوصاً در این رشته بسیار مهم است، زیرا کتابداران بیش از هر قشری با کاربران کتابخانه‌های مختلف در ارتباط هستند.
توان برقراری ارتباط با متخصصان سایر حوزه‌ها	فرد موفق باید علاوه بر تعامل با متخصصان حوزه علوم اجتماعی، با بسیاری از متخصصان رشته‌هایی مانند علوم کامپیوتر، فیزیک و... نیز در ارتباط باشد و بتواند دانش خود را در سطوح ملی و بین‌المللی افزایش دهد.
مهارت زبان انگلیسی	سطح زبان بین‌المللی آن نیز باید در حد مطلوبی باشد. در این صورت می‌توانند مقالاتی در سطح بین‌المللی نیز داشته باشند و حتی با بسط ارتباطات خود با متخصصان خارجی نیز به افزایش اطلاعات خود کمک کنند.

جدول ۳

عوامل مؤثر بر موفقیت در بازار کار از دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی

بخش دیگری از یافته‌های این مطالعه مربوط به نگرش دانشجویان نسبت به مهم‌ترین فرصت‌های شغلی این رشته است. همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد، مصاحبه‌شوندگان بر این باورند که مهم‌ترین فرصت‌هایی که پیش روی دارند عبارتند از: عضویت در هیئت علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، فعالیت در مطالعات سنجش کمی مانند علم‌سنجی، مدیریت روابط عمومی، مدیریت وبسایت و زارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات، مشاوره اطلاعاتی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی. به این ترتیب نتایج نشان می‌دهد که به هر دلیل، گروه مورد مطالعه گزینه‌های نسبتاً محدودی برای انتخاب شغل در آینده پیش روی خود می‌بینند. درحالی‌که در برخی مطالعات جدید مشخص شده که حداقل در کشورهای توسعه‌یافته کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی اگر از دانش تخصصی و کاربردی خود به‌خوبی استفاده کنند می‌توانند گزینه‌های متعددی در این زمینه در اختیار داشته باشند (منصوریان، ۱۳۹۰). به همین نسبت در کشورهای در حال توسعه نیز می‌توان آینده‌ای روشن برای حوزه پیش‌بینی کرد.

مقوله	نمونه نظرات مطرح شده
عضویت هیئت علمی	فرد می‌تواند هیئت علمی یکی از مراکز آموزشی و پژوهشی کشور شود که فرآیند خاص خود را دارد.
مطالعات سنجش کمی مانند علم‌سنجی	رشته کتابداری حوزه‌ای بین‌رشته‌ای است و دانشجویان با فارغ‌التحصیل می‌توانند در حوزه‌های علم‌سنجی، وب‌سنجی مشغول به کار شوند.
روابط عمومی	فرد می‌تواند به‌عنوان مدیر یا کارمند روابط عمومی سازمان‌ها مشغول به کار شود.
مدیریت وبسایت و زارتخانه‌ها و سازمان‌ها	مدیریت وبسایت‌های کتابخانه‌ها، وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها از شغل‌هایی است که طی چند سال اخیر به دلیل چند حوزه‌ای بودن این رشته، می‌تواند توسط کتابداران انجام شود.
مشاوره اطلاعاتی	مشاوره اطلاعاتی در بسیاری از کشورها بسیار خوب جواب داده، به طوری که مشاوره اطلاعاتی یکی از شغل‌های مناسب کتابداران خارجی محسوب می‌شود و این شغل می‌تواند توسط کتابداران ایرانی نیز انجام شود.
برگزاری و تدریس کارگاه‌های آموزشی	برگزاری کارگاه‌های آموزشی و فعالیت در نشریه‌های مختلف می‌تواند فرصتی برای بروز استعدادها و فردی کتابداران باشد.

جدول ۴

مهم‌ترین فرصت‌های شغلی مورد نظر دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی

بخش دیگری از یافته‌های این مطالعه مربوط به ویژگی‌های شغلی مناسب از نظر دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته است. مهم‌ترین این ویژگی‌ها عبارتند از: تناسب با رشته تحصیلی و توانایی و دانش فرد، میزان دستمزد، منزلت اجتماعی، فضای سازمانی مناسب، و افزایش دانش تخصصی. به این معنا که گروه مورد مطالعه در این تحقیق بر این

باورند هر چه تناسب شغل مورد نظر با رشته تحصیلی آنان بیشتر باشد و آن شغل از منزلت اجتماعی بیشتری برخوردار باشد، آنان تمایل بیشتری برای پیگیری استخدام در آن مشاغل را خواهند داشت. در این مورد یکی از آنان معتقد است:

«شغلی که متناسب با توانایی‌های فرد باشد، اگر فرد را در حوزه‌های غیر مرتبط قرار دهند، وی در آن حوزه موفق نخواهد بود».

یکی دیگر از مصاحبه‌شوندگان به نقش دستمزد در انتخاب شغل اشاره کرد و اظهار داشت: «یکی از بزرگترین مشکلات دانشجویان مقطع دکتری مسائل مالی است. شغلی که بتواند نیازهای مالی دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دکتری را برآورده سازد، می‌تواند باعث رضایتمندی فرد و افزایش بازده سازمانی نیز شود».

منزلت اجتماعی نیز یکی از مؤلفه‌های مؤثر است که در گفتار یکی از پاسخ‌گویان به شرح زیر منعکس شد:

«شغل مناسب باید منزلت اجتماعی لازم را برای فرد به همراه داشته باشد، در غیر این صورت فرد توانایی‌ها و مهارت‌های خود را بروز نمی‌دهد».

فضای سازمانی مناسب از جمله عوامل تأثیرگذار بر انتخاب شغل بیان شده به طوری که پاسخ‌گویی می‌گوید:

«محیط کاری باید به گونه‌ای باشد که فرد بتواند چیزهای جدیدی بیاموزد و منشأیی برای تغییر و تحول وی باشد. محیطی از نظر کاری مناسب است که کارکنان آن نیز دارای حس همکاری بوده و به فرد در انجام کارها کمک کنند».

یکی دیگر از پاسخ‌گویان نیز به نقش محیط کار در افزایش دانش تخصصی اشاره می‌کند و معتقد است:

«محیط کاری باید به گونه‌ای باشد که فرد بتواند چیزهای جدیدی بیاموزد و منشأیی برای تغییر و تحول وی باشد».

بخش دیگری از یافته‌های این مطالعه مربوط به دشواری‌هایی است که دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته برای یافتن شغل مناسب با آن روبرو هستند. همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد مصاحبه‌شوندگان به تعدادی از این دشواری‌ها اشاره کرده‌اند که عبارتند از: فقدان شایسته‌سالاری، نبود مقبولیت اجتماعی، جذب نیروهای غیرمتخصص در پست کتابدار، عدم جایگزینی نیروی‌های جدید با نیروهای قدیمی، ملاک‌های غیرشفاف استخدام، کم‌توجهی به کارنامه پژوهشی متقاضی، نبود هماهنگی لازم جذب دانشجویان با ظرفیت بازار کار، تحصیل بی‌هدف و عدم کسب مهارت‌های لازم، مصاحبه غیرتخصصی در آزمون استخدامی، کم‌توجهی به مسائل علمی، کم‌توجهی به بخش خصوصی در استخدام و

عدم آسیب‌شناسی استخدام در سازمان‌ها، البته در برخی از مصاحبه‌ها نیز شرکت‌کنندگان در پژوهش به نگرش متقاضیان کار در این زمینه نیز به‌عنوان مانعی بر یافتن کار مناسب اشاره می‌کنند. مثلاً یکی از آنان معتقد است:

«دوره دکتری ۳ یا ۴ سال است و دانشجو نباید منتظر بماند تا این دوره تمام شود بعد به دنبال کار برود. یکی از بزرگترین علل بیکاری کتابداران توقع بیش از حد آنها در انتخاب شغل است و هر شغلی را در این حرفه حتی برای شروع کار نمی‌پذیرند.»

در مثالی دیگر یکی از مصاحبه‌شوندگان عدم کسب مهارت‌های لازم را مانعی توصیف کرده و اظهار داشت:

«گاهی دانشجویان به دلیل عدم یافتن شغل مناسب وارد مقطع ارشد و دکتری می‌شوند بدون آنکه مهارت‌های کافی در مقطع کارشناسی کسب کرده باشند و این باعث می‌شود که در مقاطع بعدی نیز ضعیف باشند و نتوانند شغل مناسب خود را پیدا کنند. بنابراین نیاز است تا دروس کارشناسی کتابداری تخصصی‌تر شود و امکانات بیشتری برای دانشجویان فراهم شود تا بتوانند با مهارت‌های بیشتر به دنبال کار بروند و در مقاطع بعدی همچون ارشد و دکتری دچار مشکل نشوند.»

فقدان شایسته‌سالاری	اکثر اوقات در صورت داشتن پارتی و معرف می‌توان شغل مناسبی را پیدا کرد و این امر باعث می‌شود که روزه‌روز روند جذب کار سخت‌تر شود.
نبود پذیرش اجتماعی	نگاه جامعه به فردی که دارای مدرک کتابداری است مناسب نیست و او را به‌عنوان متولی اطلاعات قبول ندارد.
جذب نیروهای غیرمتخصص در پست کتابدار	استخدام نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور تخصص‌گرا نیست و نباید برای پست کتابدار از رشته‌های غیرکتابداری برای جذب کتابدار استفاده کرد.
عدم استخدام نیروی‌های جوان	سیستم‌های استخدامی در سازمان‌ها به‌گونه‌ای است که جایگزینی نیروی جدید یا نیروهای قدیمی و همچنین پذیرش نیروی جدید کم‌رنگ به‌نظر می‌رسد.
ملاک‌های غیرشفاف استخدام	ملاک‌های ارزشیابی در استخدام فرد، در نهادها و سازمان‌ها رعایت شود.
کم‌توجهی به کارنامه پژوهشی	بهتر است مدیران بیشتر به توانایی‌ها، مهارت‌ها و رزومه فرد توجه کنند.
نبود هماهنگی لازم جذب دانشجو با ظرفیت بازار کار	بهبتر است وزارت علوم در تعداد جذب دانشجویان این رشته تجدیدنظر کند و با توجه به بازار کار در ایران دانشجو بپذیرد.

جدول ۵

موانع و دشواری‌های موجود در یافتن شغل مناسب از نظر دانشجویان و دانش‌آموختگان

مصاحبه غیر تخصصی در آزمون استخدامی	در حال حاضر در انتخاب شغل نیازهای فرد و مهارت‌های وی مطرح نیست و در مصاحبه سؤال‌هایی مطرح می‌شود که هیچ ربطی به حرفه و دانش فرد ندارد. باید مصاحبه‌ها در انتخاب فرد تخصصی‌تر و علمی‌تر باشد.
کم توجهی به مسائل علمی	به مسائل و مشکلات دوره دکتری توجه بیشتری شود تا حاشیه‌پردازی کمتر، و به مسائل علمی بیشتر توجه شود.
کم توجهی به بخش خصوصی	به بخش‌های خصوصی توجه بیشتری شود تا بسیاری از حرفه‌ها که می‌تواند توسط کتابداران انجام شود، مانند مشاوره اطلاعاتی در مراکز و سازمان‌ها نادیده گرفته نشود.
آسیب شناسی استخدام	باید به دنبال نقاط ضعف و قوت سازمان‌ها در امر استخدام بود. به عبارتی زیرساخت‌های اداری در استخدام افراد باید به طور جدی توجه شود.

ادامه جدول ۵

موانع و دشواری‌های موجود در یافتن شغل مناسب از نظر دانشجویان و دانش‌آموختگان

نتیجه‌گیری

از میان عوامل مؤثر بر موفقیت در یافتن شغل مناسب، گروه مورد مطالعه در این تحقیق بیشترین امتیاز را به ترتیب به پیشینه آموزشی، مهارت‌های رایانه‌ای، پیشینه پژوهشی، برخورداری از مهارت زبان انگلیسی و برخورداری از مهارت‌های ارتباطی نسبت می‌دهند. پس از این عوامل، موضوع پایان‌نامه و شهرت استادان راهنما و مشاور از نظر آنان مهم تلقی می‌شود. آنان علاوه بر عوامل مذکور به متغیرهای دیگری همچون علائق فردی، توان تخصصی، موقعیت جغرافیایی محل استخدام، پیگیری اخبار بازار کار، اعتبار دانشگاه محل تحصیل، کارورزی و مهارت‌های عملی و سرانجام توان برقراری ارتباط با متخصصان حوزه‌های دیگر نیز اشاره کرده‌اند.

از نظر جامعه مورد مطالعه، مهم‌ترین موانع بازدارنده در فرآیند استخدام عبارتند از: فقدان شایسته‌سالاری، نبود مقبولیت اجتماعی، جذب نیروهای غیر متخصص، نبود شفافیت در فرآیند استخدام، مصاحبه غیر تخصصی در آزمون استخدامی و نبود هماهنگی میان پذیرش دانشجویان و ظرفیت بازار کار. بر این اساس، پژوهش حاضر نشان می‌دهد دانشجویان و دانش‌آموختگان مقطع دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی امیدها و تردیدهای متعددی درباره فرصت‌های شغلی بازار کار دارند. آنان از یکسو امیدوارند برخورداری از پیشینه پژوهشی و آموزشی قابل توجه می‌تواند برایشان امتیاز بزرگی برای موفقیت در فرآیند استخدام باشد؛ اما از سوی دیگر تجربه‌ها، دیده‌ها و شنیده‌های آنها حاکی از آن است که در گذشته دانش‌آموختگانی با امتیازهای مشابه بوده‌اند که به هر دلیل از یافتن شغل مناسب ناکام مانده‌اند. بنابراین آنان نگرانند که عواملی نظیر نبود شفافیت در فرآیند استخدام یا کم توجهی برخی از سازمان‌ها به تخصص‌گرایی، آنان را از رسیدن به جایگاهی که خود را سزوار آن می‌دانند بازدارد.

با این حال بخش عمده‌ای از یافته‌های این پژوهش که در گفتار مصاحبه‌شوندگان نیز منعکس شده بود نشان می‌دهد در مجموع، بسیاری از دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته نسبت به فرصت‌های شغلی مناسبی که در انتظارشان است، امیدوارند. به‌ویژه این امیدواری زمانی خود را بهتر نشان می‌دهد که اکثریت قاطع گروه مورد مطالعه در این تحقیق اظهار داشته‌اند که اگر باز هم امکان انتخاب رشته داشته باشند، دوباره کتابداری و اطلاع‌رسانی را انتخاب خواهند کرد. چنین اظهار نظر امیدبخشی در این پژوهش می‌تواند دستاورد بزرگی برای آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در کشور محسوب شود. زیرا حداقل، گروه مورد مطالعه در این تحقیق (که در بالاترین مقطع آموزشی این رشته تحصیل می‌کردند یا به‌تازگی در این مقطع فارغ‌التحصیل شده‌اند) از ورود به این عرصه نه‌تنها پشیمان نیستند، بلکه خوشنودی صریح خود را نیز از تحصیل در این حوزه اعلام داشته‌اند و برای یافتن آینده شغلی بهتر نیز امیدوارند.

از آنجا که تحقیق حاضر با رویکردی ترکیبی انجام یافته است، در بخش کیفی آن مؤلفه‌ها و عوامل متعددی در زمینه نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان یکی از رشته‌های تحصیلی شناسایی شده، که می‌تواند در مطالعات کمی و در سطوحی گسترده‌تر مورد بررسی بیشتر قرار گیرد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود این مؤلفه‌ها مبنای تحقیقات مشابه در سایر رشته‌ها قرار گیرند. نتایج چنین مطالعاتی می‌تواند نشانگر آن باشد که سهم هر یک از این متغیرها در رشته‌های مختلف به چه میزان است و آیا ارتباط معناداری میان آنها وجود دارد یا خیر. ضمن آنکه در مطالعات تکمیلی می‌توان دیدگاه سایر گروه‌های ذینفع در این زمینه را جویا شد. مثلاً در مطالعه‌ای مستقل می‌توان نظرات مدرسان رشته‌های مختلف و مدیران سازمان‌های متولی در آن حوزه‌ها را مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

منبع

- اخترپور، محسن (۱۳۷۴). «بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی مستقر در تهران از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۲». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده مدیریت اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- بختیار نصرآبادی، حسن‌علی؛ نوروزی، رضاعلی (۱۳۸۴). «بررسی وضعیت شغلی، آموزشی دانش‌آموختگان دانشگاهی در یک دوره ده‌ساله (۱۳۶۵-۱۳۷۵)». *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان: ویژه‌نامه علوم اجتماعی*، ۱۹(۲): ۸۲-۶۹.
- دهقانی، محمودرضا؛ ودیگران (۱۳۸۶). «وضعیت شغلی دانش‌آموختگان رشته پزشکی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ دانشگاه علوم پزشکی کرمان». *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، (۲) ۴: ۶۷-۷۶.

ده‌پوری، سحر؛ فرج‌اله حسینی، سیدجمال؛ حسینی، سیدمحمود (۱۳۸۷). «بررسی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان تحصیلات تکمیلی رشته‌های کشاورزی دانشگاه تهران (پردیس کرج)». *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران (علوم کشاورزی ایران)*، ۳۹ (۱): ۱۲۳-۱۳۱.

رنجبر، منصور؛ محمودی، میترا؛ بزرگی، محمود (۱۳۸۴). «بررسی وضعیت تحصیلی دانش‌آموختگان دانشگاه علوم پزشکی مازندران طی سال‌های (۱۳۶۷-۱۳۸۲)». *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی (ویژه‌نامه هفتمین همایش کشوری آموزش پزشکی)*، ۱۴ (۵): ۵.

کربلای‌آقاامران، معصومه (۱۳۸۷). «بررسی وضعیت اشتغال زن مقطع کارشناسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های رکود جذب دانش‌آموختگان زن دانشگاه‌ها در بازار کار (مطالعه موردی دانشگاه الزهراء(س))». *فصلنامه کتاب*، ۱۹ (۴): ۷۳-۹۰.

منصوریان، یزدان (۱۳۹۰). «صد شغل برای کتابداران: پست‌های سازمانی نوین در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی». *فصلنامه کتاب*، ۲۲ (۳): ۸۹-۱۰۳.

همتی، فاطمه؛ پزشکی‌راد، غلام‌رضا؛ چیذری، محمد (۱۳۸۶). «بررسی وضعیت شغلی و موفقیت شغلی دانش‌آموختگان مراکز آموزش کشاورزی استان آذربایجان شرقی». *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۳ (۱): ۸-۱.

Cyr-Taro, Amy E.; et al.(2008). "Employment and satisfaction trends among general surgery residents from a community hospital". *Journal of Surgical Education*, 65(1): 43-49.

Li, Tao; Zhang, Juyan (2010). "What determines employment opportunity for college graduates in China after higher education reform?". *China Economic Review*, 21: 38-50.

Rydon, Sharon Elizabeth; Rolleston, Anna; Mackie, Joan (2008). "Graduates and initial employment". *Nurse Education Today*, 28: 610-619.

استناد به این مقاله:

منصوریان، یزدان؛ علی‌پور، امید؛ قربانی بوساری، رقیه (۱۳۹۲). «نگرش دانشجویان و دانش‌آموختگان دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی درباره چشم‌انداز فرصت‌های شغلی این رشته». *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۴ (۱): ۱۵۰-۱۶۵.